

Ivica RAGUŽ

„ADAM IN STERCORE CAUTIOR”.
MALA TEOLOGIJA NEUSPJEHA I PORAZA

“Adam in stercore cautior.” A small theology of failure and defeat

UDK: (17.023.34+2-185.2):27-1
27-244.23

2Newman, J.H.

Pregledni znanstveni rad
Review article

Primljeno: 7/2018.

Sažetak

Članak donosi malu teologiju neuspjeha i poraza. U prvom poglavlju, polazeći od proroka Jeremije, promišljaju se neke temeljne smjernice za teološko razumijevanje neuspjeha i poraza. Neuspjesi i porazi, prije svega, dozivaju u svijest vjericima da je kršćanstvo religija raspetoga, a to znači progonjenoga, neuspješnoga i poraženoga Boga na križu. Drugo poglavlje predstavlja šest pogleda na neuspjehe i poraze, odnosno progovara se o blagoslovima koje neuspjesi i porazi mogu i trebaju donositi za onoga koji vjeruje u Isusa Krista. U završnom osvrtu neuspjesi i porazi promatraju se kao šarka savršenoga veselja (Eckhart, sv. Franjo).

Ključne riječi: neuspjeh; poraz; sreća; nesreća; Jeremija; Newman.

Postoje razne vrste patnji. Jedna je fizička patnja, patnja koja se tiče naše tjelesnosti, ako smo tjelesna bića, a to je, prije svega, patnja koja nastaje zbog bolesti. Postoji duhovna patnja, koja može nastati zbog osamljenosti, nutarnje nesigurnosti, možda i zbog bolesti duha koja može pogoditi čovjekovu psihu. O prvoj patnji napisana su mnogobrojna teološka i duhovna djela, kojima je nakana da se vjericima ukaže na mogućnost još veće predanosti, napredovanja u vjeri, nadi i ljubavi prema Bogu i prema bližnjemu. I o duhovnim patnjama, raznim vidovima „tamnih noći” duše, također je pisano u teologiji i u duhovnosti. „Tamne noći” promatraju se kao način odreknuća od sebe samoga, kao način intenzivnoga čišćenja, prosvjetljenja i sjedenjenja s Bogom.

No postoji poseban vid patnje, koji često zahvaća čovjeka i u njegovu duhu i u njegovu tijelu, o kojem se slabo pisalo, a i danas se malo kad o tom progovara u Crkvi, a to je patnja koja nastaje zbog životnih neuspjeha i poraza.¹ Radi se o društvenoj patnji, patnji koja dolazi od drugih ljudi, spram kojih ili zbog kojih doživljavamo neuspjehe, poraze i razočaranja. Drugi nas zaustavljaju na našem životnom putu, viziji, poslanju. Osuđuju nas na neuspjeh i poraz. Takvi neuspjesi i porazi mogu imati i fizičke posljedice (mučeništvo), a katkad su posljedice, kako je danas čest slučaj, društvena beznačajnost, uskraćivanje javnih službi, neprisutnost u javnom životu i medijima ili pak samo običan prijezir ljudi koji se susreću u svagdašnjici. Imajući u vidu Sv. pismo, možemo biti iznenađeni i začuđeni da se teološko i duhovno o temi neuspjeha i poraza tako slabo promišlja i govori. Naime, gledajući cjelokupni život Isusa Krista, upravo je taj vid patnje neuspjeha i poraza najzastupljeniji, ako saznajemo iz evanđelja da je Isus bio potpuno zdrav muškarac, bez nekakvih većih bolesti, bilo onih tjelesnih, bilo onih duhovnih. No patnja koja se poput crvene niti provlači tijekom njegova zemaljskog života upravo je patnja neuspjeha, poraza i razočaranja zbog ljudi. Štoviše, Isus Krist završava svoj život krajnje bezuspješno, poraženo, kao odbačen, prezren od ljudi, kao Raspeti na križu.

Isus Krist, kao bezuspješna i poražena osoba, samo dovršava popis bezuspješnih, poraženih i razočaranih likova, o kojima nam govori Sv. pismo: Mojsije ne ulazi u Obećanu zemlju, Ilija ostaje potpuno osamljen u svojem poslanju, prorok Izaija prepiljen je, prorok Zaharija kamenovan, sv. Ivan Krstitelj ostao je bez glave, sv. Petar završio je na križu, i mnogi drugi. Pisac Poslanice Hebrejima ovako to zapisuje: „Kamenovani su, piljeni, poubijani oštricom mača, potucali se u runima, u kozjim kožusima, u oskudici, potlačeni, zlostavljani – svijet ih ne bijaše dostojan – vrludali po pustinjama, gorama, pećinama i pukotinama zemaljskim.” (Heb 11, 37-38). To isto vrijedi i za cijelu povijest kršćanstva. Apostol Pavao poseban je primjer progonjena aposto-

¹ Dobar filozofski pristup porazima i neuspjesima pruža francuski filozof Charles Pépin. On govori o „krjepostima” životnih poraza. Donoseći mnogobrojne primjere velikih ljudi, Pépin pokazuje kako su porazi, neuspjesi, utkani u živote velikih, „uspješnih” ljudi. Štoviše, porazi mogu i trebaju biti „krjeposti” kojima se čovjek može i treba okoristiti kako bi pronašao svoj životni put, kako bi se utvrdio u svojoj viziji ili kako bi upoznao samoga sebe i druge. Vidi Charles PÉPIN, *Les Vertus de l'échec*, Paris, 2016. Vidi također naš kratki prikaz iste problematike u epimeteji „Ili trijumfator ili luzer”: Ivica RAGUŽ, *Epimeteje*, Đakovo, 2016., str. 119–122.

la, neshvaćena, ne samo od pogana i Židova, već i od kršćanske zajednice: „U naporima – preobilno; u tamnicama – preobilno; u batinama – prekomjerno; u smrtnim pogiblima – često. Od Židova primio sam pet puta po četrdeset manje jednu. Triput sam bio šiban, jednom kamenovan, triput doživio brodolom, jednu noć i dan proveo sam u bezdanu. Česta putovanja, pogibli od rijeka, pogibli od razbojnika, pogibli od sunarodnjaka, pogibli od pogana, pogibli u gradu, pogibli u pustinji, pogibli na moru, pogibli od lažne braće; u trudu i naporu, često u nespavanju, u gladi i žeđi, često u postovima, u studeni i golotinji!” (2 Kor 11, 23-27). Isto se nastavlja i kasnije, u Crkvi. Dovoljno se samo prisjetiti sv. Franje, nerazumijevanja njegove obitelji, ali i kasnije samih franjevaca, tako da se osamljenost provlači kao značajka njegova cjelokupnog života.² To isto vrijedi gotovo za sve svetce, primjerice, sv. Ivana od Križa koji je završio u samostanskom zatvoru, sv. Tereziju Avilsku koja je neprestano bila kritizirana i optuživana od drugih susestara i mnogih drugih vjernika, ili pak sv. Padre Pio koji je proživljavao veliku muku upravo unutar svoje redovničke zajednice.

No onaj koji u Starom zavjetu na poseban način nagovijestila i dočarava Isusa Krista, njega kao neuspješnoga i poraženoga, izbačenoga iz društva, njega raspetoga, jest prorok Jeremija. Pogledajmo nakratko što nam Sv. pismo po Jeremiji poručuje o neuspjesima i porazima.³ Prorok Jeremija poslužiti će nam kao uvod u cijelu temu, tj. u kršćansko ophođenje s neuspjesima i porazima. Podrazumijeva se da ovdje kanimo pružiti samo kratak prikaz navedene tematike, kao poticaj za teološka promišljanja o toj istoj temi.

1. POUČAK PROROKA JEREMIJE

Kao prvo, Jeremiju su svi progonili, od svećenika pa do kralja. Bio je više puta pretučen, izrugivan, u konačnici i bačen u čatrnju gdje su ga mučili izgladnjivanjem (Jer 38, 6). Jeremija nam svojim životom kazuje kako je svaki čovjek s velikim

² Možda i njegove propovijedi pticama treba razumjeti kao izričaj njegove duboke osamljenosti i nerazumijevanja od ljudi, gdje vrlo često proroku ne preostaje ništa drugo nego propovijedati pticama!

³ Poslužili smo se ovdje promišljanjima blaženoga Johna Henryja Newmana o proroku Jeremiji: John Henry NEWMAN, *Pfarr-und Volkspredigten* VIII, Stuttgart, 1956., str. 128-143.

poslanjem, s velikom vizijom, po naravi stvari osuđen na neuspjeh, poraz i razočaranje. To vrijedi na svim područjima, a napose na području religioznoga i vjerničkoga života, izvan i unutar Crkve, što potvrđuje i Pavao: „A i svi koji hoće živjeti pobožno u Kristu Isusu, bit će progonjeni.” (2 Tim 3, 12). Zašto je tomu tako? Naime, ljudi s velikim poslanjem, napose ljudi s Božjim poslanjem, donose Božju riječ koja je ozbiljna, izazovna, zahtjevna, „tvrda” (Iv 6, 60). Ona postavlja u pitanje, ona prekora, ona ne „godi ušima” (2 Tim 4, 3). Zato Božja riječ navlači na sebe mržnju, bijes svega prosječnoga, uobičajenoga, općenitoga. Ljudi ne vole takvu Božju riječ, ne vole takvu „prekoravajuću istinu” („veritas redarguens”), kako piše sv. Augustin: „Zašto pak ‘istina rađa mržnju’?... Stoga mrze istinu zbog one stvari koju ljube kao istinu. Ljube istinu kad im svijetli, a mrze je kad ih osuđuje. Budući da ne žele biti varani, a varati hoće, ljube je kad sebe otkriva, a mrze je kad njih otkriva.”⁴ U tom smislu ljudi s Božjim poslanjem računaju na mržnju svijeta, računaju da će prije ili kasnije postati drugima neprijatelji zbog iste Božje riječi, kao Jeremija, ili pak kao sv. Pavao koji piše Galaćanima: „Tako? Postadoh li vam neprijateljem propovijedajući vam istinu?” (Gal 4, 16).

Prorok Jeremija također pokazuje kako se Božji proroci i svetci hrabro suočavaju s mržnjom, ne bježe od zala ovoga svijeta. Svojim poslanjem stoje nasuprot njemu, licem u lice, odvažno i hrabro, bez kolebanja. Iz svega toga saznajemo da su, zapravo, samo prosječni ljudi uvijek uspješni, ljudi bez velikoga poslanja i vizije nikad nisu doživjeli ni pravi neuspjeh, poraz, odbacivanje i razočaranje. Razlog je vrlo jednostavan. Takvi prosječni ljudi ne žive ni za što veliko, nisu spremni žrtvovati svoj život za Isusa Krista, za svoje poslanje i viziju. Na pameti im je isključivo kako sebe očuvati i kako se što bezbrižnije, bezbolnije i, dakako, što uspješnije provući ovim životom. Zato se nikada ničemu ne izlažu, uvijek čuvaju svoju kožu, na pameti su im samo njihove svagdanje srećice, zadovoljstva, kako piše Nietzsche: „Postoje još mala zadovoljstva za dan i mala zadovoljstva za noć: no poštuje se zdravlje. ‘Pronašli smo sreću’ – kažu posljednji ljudi i trepcu očima.”⁵ No njihovi su uspjesi, zapravo, dokaz nutarnje praznine, slabosti, raspalosti, krajnje besplodnosti. Sve je u njihovu životu tako fino, sređeno, nemaju nikakve mrlje neuspjeha i poraza, a

⁴ AUGUSTIN, *Ispovijesti*, Zagreb, 1973., X., 23, 34.

⁵ Friedrich NIETZSCHE, *Tako je govorio Zaratustra*, Zagreb, 2001., str. 14.

zapravo je sve tako beživotno i besplodno! Tu se obistinjuju Kristove riječi o logici samoočuvanja, koja je besplodna i beživotna, i o logici samožrtvovanja (iskustvo smrti u neuspjesima i porazima) koja stvara život: „Tada Isus reče svojim učenicima: Hoće li tko za mnom, neka se odrekne samoga sebe, neka uzme svoj križ i neka ide za mnom. Tko hoće život svoj spasiti, izgubit će ga, a tko izgubi život svoj poradi mene, naći će ga.“ (Mt 16, 24-25).

Kao drugo, Jeremija je započeo svoje proročko djelovanje s velikim nadom, imao je potporu tada pobožnoga i reformističkoga kralja Jošije. No ubrzo se ta nada izjalovila. Nakon Jošijine smrti svi su ga počeli progoniti, na koncu u Egiptu i završava odbačen od svih. Zanimljivo je da mu spasenje ne dolazi od njegova naroda, nego od jednoga stranca, kralja Nabukodonozora: „O Jeremiji Nabukodonozor, kralj babilonski, zapovjedi Nebuzaradanu, zapovjedniku tjelesne straže: Uzmi ga i oko tvoje neka bdí nad njim. Ne čini mu nikakva zla, nego postupaj s njim kako on bude želio. Tada Nebuzaradan, zapovjednik tjelesne straže, Nebušazdan, visoki dostojanstvenik, Nergal Sar-Eser, vrhovni zapovjednik, i sve vojskovođe kralja babilonskoga poslaše ljude da izvedu Jeremiju iz tamničkoga dvorišta i pustiše ga na slobodu. I tako on osta među narodom.“ (Jer 39, 11-14). Tako se često događa da proroka prije prepoznaju stranci, nego oni njegovi: „Nije prorok bez časti doli u svom zavičaju i u svom domu.’ I ne učini ondje mnogo čudesa zbog njihove nevjere.“ (Mt 13, 57-58).

No vratimo se još Jeremiji i njegovoj velikoj nadi. Naime, poput Jeremije, gotovo svi proroci započinju s velikim nadanjima u obnovu duhovnoga, vjerničkoga i crkvenoga života. Ta ih velika nada, odnosno, kako veli blaženi Newman, „silovita nada“, često čini naivnima i svjedoči o njihovu neiskustvu, jer je naivno i neiskusno očekivati velike uspjehe na području vjere i religije, imajući u vidu čovjekovu grješnost, njegovu iskvareno i zlo srce. Jeremija i svi ostali proroci prije ili kasnije primijete da su, zapravo, potpuno osamljeni u svojem poslanju, da njihovo poslanje uopće nema nikakva odjeka kod ljudi, da su predmet izrugivanja i ismijavanja. Tako im neuspjesi i porazi dozivaju u svijest naivnost njihove „silovite nade“, da su se previše pouzdavali u ljudsku dobrotu, da su premalo vodili računa o ljudskome „podmuklom srcu“: „Podmuklije od svega jest srce. Jedva popravljivo, tko da ga pronikne?“ (Jer 17, 9). To dovodi proroka Jeremiju, kao i druge velike proroke, često do dubokoga razočaranja, razočaranja nad ljudima, nad sobom, nad vlastitim poslanjem te do mučnih pitanja o Bogu. Jeremija je sve to snažno osjetio na svojoj

koži: „Jao meni, majko, što si me rodila, da se svađam i prepirem sa svom zemljom. Nikom ne uzajmih, ni od koga zajma ne uzeh, a ipak svi me proklinju... Zašto je bol moja bez prebola? Zašto je rana moja neiscjeljiva i nikako da zaraste? Ah! Hoćeš li meni biti kao potok nestalan, vodama nepouzdan?” (Jer 15, 10.18; također 5, 30; 12, 1-3).

Posebice su znakovite ove misli: „Nikom ne uzajmih, ni od koga zajma ne uzeh, a ipak svi me proklinju.” Jeremija je donosio Božju riječ, ali nitko nije ništa htio „uzajmiti” od njega, nitko mu nije htio ostati dužan, ako se to očekivalo od njegova naroda, da, primajući Božju riječ, budu njemu „dužni”. Kako li se to samo često događa mnogim prorocima i svetcima do današnjega dana. Ljudi odbacuju njihovo poslanje i poruku, ako ne mogu podnijeti da bi im ičim bili „dužni”, a što bi morali biti ako bi prihvatili njihovu poruku, misao, viziju, ono što je dobro i valjano. No vrijedi i obratno. Jeremija nije „ni od koga zajma uzimao”, nije nikomu bio „dužan”, jer je jedino donosio Božju riječ. Nije drugima uopće bio „dužan”, ako nije s njima sklapao nekakav kompromis zajedničkih interesa, koristi, kako se to često čini. Ipak, premda mu nitko nije bio ništa dužan i on nije bio nikomu dužan, svi ga proklinju!

Dakle, Jeremija nam kazuje da je naivno i neprirodno za kršćanina njegovati „silovitu nadu” i „razuzdano veselje”, koji „loše pristaju jednom grješniku”, kako je to sjajno uočio blaženi Newman: „Biti lakovjeran i bezbrižan, razuzdan i samouvjeren krajnje je nespojivo s našim stvarnim stanjem. Moramo za tim težiti da spoznajemo same sebe i njegovati misli i osjećaje koje nam pripadaju. Silovita nada i razuzdano veselje loše pristaju jednom grješniku.”⁶ Svim prorocima, svima koji imaju veliko poslanje, neuspjesi i porazi na neki su način nužni, jer im posvješćuju kako je prirodno stanje svakog kršćanina muka, križ, tuga, a ne bezbrižnost, opuštenost i uživanje u sebi samome. Naposljetku, Jeremija također upozorava kako je pogrješno i naivno pouzdati se u čovjeka, u čovjekovo pokvareno srce, a to znači bilo u sebe samoga, bilo u drugoga čovjeka: „Proklet čovjek koji se uzdaje u čovjeka, i slabo tijelo smatra svojom mišicom, i čije se srce od Gospodina odvraća.” (Jer 17, 5). Ne u ljude, pa ni u svoje vlastite prijatelje, nego jedino u Gospodina vjernik se treba potpuno pouzdati.

⁶ J. H. NEWMAN, *Pfarr-und Volkspredigten VIII*, str. 140.

2. BLAGOSLOVI NEUSPJEHA I PORAZA

Prije nego što započnemo prikazom blagoslova poraza i neuspjeha, potrebno je reći da kršćanin ne traži poraze, jer Bog nije stvorio čovjeka za neuspjehe i poraze, nego da bude sretan, blagoslovljen duhom i tijelom, u zajedništvu s njim i s drugim ljudima. U tom smislu Bog ne traži od čovjeka neku vrsta tjelesno-duhovnoga mazohizma spram samoga sebe. Osim toga, onaj kršćanin koji bi tražio isključivo od Boga uspjehe i poraze, namećao bi svoju vlastitu volju Bogu. Pravi pak kršćanin ne traži ni uspjehe ni neuspjehe, nego jedino Božju volju te Bogu prepušta hoće li on dopustiti uspjehe i neuspjehe u životu. Stoga ni ovo teološko promišljanje o blagoslovu neuspjeha i poraza nije veličanje poraza i neuspjeha, kao da bi oni činili bit kršćanske vjere, ili kao da bi oni takvi bili dokaz svetosti kršćanskoga života. Nipošto. Kršćanskoj vjeri isto tako pripadaju uspjesi i pohvale, a time zahvalnost, radost i zadovoljstvo zbog pohvale ili zbog učinjenih dobrih djela. Kršćanin, doduše, ne traži uspjeh i pohvalu, ali se njima ne protivi. Dakako, uvijek pritom pazi na njihovu opasnost, o čemu će biti malo kasnije riječi. Nakon ovoga kratkog upozorenja, pogledajmo sada u čemu su se sastojali blagoslovi poraza i neuspjeha za Jeremiju, ali i za sve proroke i Kristove učenike tijekom povijesti, do današnjih dana.

Prvo, mogli bismo reći da neuspjesi i porazi trebaju vjernike potaknuti na veliku predanost, na gorljivo uzdanje u Boga, a manje na pouzdavanje u sebe, u svoje sposobnosti i u svoje sile. To je prvo i najvažnije, kad se govori o blagoslovu neuspjeha i poraza. Naime, prije neuspjeha, poraza i razočaranja uživamo na pretjeran i neoprezan način u sebi samima, u svojem poslanju, u svojim uspjesima i dobrim djelima. Nije nam uvijek do kraja Bog na pameti, nekako ipak potajice sve dobro učinjeno pripisujemo ponajprije sebi, a ne Bogu. Stoga veliko poslanje, koje uzrokuje velike neuspjehe, poraze i razočaranja, treba dovesti vjernika do velike predanosti Bogu. Neuspjesi i porazi trebaju biti načini snažnoga nasljedovanja i dubokoga poistovjećenja s raspetim, s poraženim Isusom Kristom. Jer, Krist je svoj život završio kao najgori kriminalac, raspet na križu, koji je bio naj-sramotniji način pogubljenja. U pravu je Meister Eckhart koji patnju naziva „najbržom životinjom” koja nas dovodi do savršenstva: „Jer nitko ne uživa više vječnu ljupkost od onih koji se nalaze s Kristom u najvećoj gorčini. Ništa nije gorče od patnje, ali i ništa medeno slađe od toga da smo patili. Naime, ništa tako ne

unakazuje tijelo pred ljudima kao što to čini patnja, ali ništa i ne ukrašava dušu pred Bogom kao to da smo patili.”⁷ Ako to vrijedi za svaku patnju, tada to vrijedi i za patnju neuspjeha i poraza. Mogli bismo to izreći i drukčije: onoga kojega Isus Krist posebno ljubi i kojega želi da ga izbliza i posebno nasljeduje, priprema mu posebno veliku patnju, a time i patnju neuspjeha i poraza, patnju koja vjernika posebno suobličava s odbačenim, izrugivanim i bezuspješnim Isusom Kristom na križu.

Drugo, neuspjesi i porazi trebaju poučiti nas, vjernike, da trebamo činiti dobro puno poniznije, a to znači isključivo zbog samoga Boga, zbog samoga dobra, a ne kako bismo nešto pokrenuli ili promijenili, kako bi nastao, primjerice, neki novi svijet, neka nova zajednica, društvo ili nešto drugo. Dakle, zajedno s Newmanom mogli bismo reći da smo pozvani, iskustvom neuspjeha i poraza, sada bez grčevita očekivanja i bez one „silovite nade”, činiti dobro, ne očekujući uživanje u plodovima svojega djelovanja.⁸ Jednom riječju, pozvani smo kao beskorisne sluge (Lk 17, 5-10) činiti ono dobro koje su pred Bogom dužni činiti, u potpunosti, bez želje da budemo viđeni i priznati od drugih. Na neki način i sam Bog svojemu proroku, poslaniku, skriva uspjeh, kako bi ga poučavao da bude posvećen Bogu isključivo zbog Boga. Kako pokazuju životi proroka i velikih svetaca, a napose raspetoga Isusa Krista, dobri plodovi njihova djelovanja, njihovi „uspjesi”, započinju u onom trenutku kada ih njihovi neuspjesi i porazi u cijelosti nauče ili potaknu krajnjoj predanosti Bogu zbog Boga.

Treće, porazi i neuspjesi trebaju vjernike potaknuti na obraćenje, na kajanje zbog vlastitih grijeha. Naime, često su naši neuspjesi i porazi posljedica grijeha. Zato je potrebno stalno sebe ispitivati jesmo li možda odbačeni, progonjeni i poraženi zbog pravednih razloga, tj. zbog toga što smo možda bili oholi, pohlepni ili što drugo. Kršćanin mora stalno imati na umu da je jedino ispravno ono progonstvo, jedino ispravan onaj neuspjeh ili poraz koji se događa zbog Isusa Krista, zbog svjedočanstva i življenja istine, dobrote i pravednosti. Na to upozorava sam Krist: „Blago progonjenima *zbog pravednosti*: njihovo je kraljevstvo nebesko! Blago vama kad vas – *zbog mene* – pogrde i prognaju i sve zlo slaju protiv vas! Radujte se i kličite: velika je plaća vaša na nebe-

⁷ Citirano prema: Alois Maria HAAS, *Meister Eckhart als normative Gestalt geistlichen Lebens*, Freiburg, 1995., str. 51.

⁸ J. H. NEWMAN, *Pfarr-und Volkspredigten VIII*, str. 133.

sima!” (Mt 5,10-12). No ako naši porazi i nisu posljedica grijeha, oni su prigoda da se počnemo suočavati s vlastitim grijesima, jer svaki neuspjeh i poraz posvješćuje nam našu nedostatnost, a time i nedostatnost koja nastaje zbog grijeha. Na taj način porazi trebaju biti neka vrsta čistilišta od grijeha, poticaj na veće obraćenje, na veću ljubav prema Bogu i prema bližnjemu, na još veće služenje Bogu i ljudima. Ili, kako Jeremija kazuje proroku Baruhu: „Ovako govori Gospodin, Bog Izraelov, za tebe, Baruše: ‘Jer si rekao: ‘Jao meni jer mi Gospodin dodaje nevolju na nevolju. Sustadoh uzdišući i ne mogu naći mira!’ Ovako govori Gospodin: ‘Evo, što sam sagradio, porušit ću, što sam zasadio, iščupat ću – po svoj zemlji! A ti tražiš za se čudesa! Ne traži toga! Jer, gle, svalit ću zlo na sve živo’ – riječ je Gospodnja. ‘A tebi ću kao plijen pokloniti život tvoj na svim mjestima kamo dođeš.’” (Jer 45, 2-3). Drugim riječima, prorok treba biti zadovoljan time što u sebi nosi „život na svim mjestima” na koje dolazi, a ne očekivati uspjehe: ne biti nestrpljiv, ne biti previše zabrinut zbog uspjeha ili neuspjeha, nego biti sretan da se ne izgubi duša, „život” u svim nevoljama, neuspjesima i porazima ovoga života.

Četvrto, neuspjesi, porazi i razočaranja vjernika oslobađaju od pogrješne radosti, radosti koja se ovdje, na ovom svijetu, vrlo često želi bez križa. A to nije istinska kršćanska radost, jer se ona pleće jedino iz tkanine patnje i muke, ona može izrasti jedino iz sjemena križa: „Oni koji siju u suzama, žanju u pjesmi.” (Ps 126, 5). Štoviše, neuspjesi i porazi trebaju čovjeka dovesti do još veće radosti od one prije neuspjeha i poraza, o čemu posebice govori apostol Petar: „Ljubljeni! Ne čudite se požaru što bukni među vama da vas iskuša, kao da vam se događa štogod neobično! Naprotiv, radujte se kao zajedničari Kristovih patnja da i o Objavljenju njegove slave mognete radosno klicati. Pogrđuju li vas zbog imena Kristova, blago vama, jer Duh Slave, Duh Božji, u vama počiva. Tek neka nitko od vas ne trpi kao ubojica, ili kradljivac, ili zločinac, ili makar i kao nametljivac; ako li kao kršćanin, neka se ne stidi, nego neka slavi Boga zbog toga imena.” (1 Pt, 4, 12-16). Trebamo se, dakle, još više radovati kada nas progone, kada smijemo nešto podnijeti zbog Isusa Krista. To je, dakle, jedna, svijetu posve nerazumljiva i čudna radost, ali istinska kršćanska radost, radost koja se događa po i u porazima, neuspjesima i razočaranjima, ali uvijek poradi Isusa Krista.

Peto, nakon poraza i neuspjeha svaki bi vjernik trebao postati kršćanski zreliji, tj. stalno imati na umu da nasljedovanje Isusa Krista ponajprije podrazumijeva neuspjehe i poraze. Oni su

utisnuti u samo nasljedovanje raspetoga Isusa Krista. Znakovite i za uši ovoga svijeta krajnje nerazumljive riječi sv. Pavla, koji posve mirno računa na posebno „jamstvo” Duha Svetoga, a to je „jamstvo” progonstva: „A sad, evo, okovan Duhom idem u Jeruzalem. Što će me u njemu zadesiti, ne znam, osim što mi Duh Sveti u svakom gradu jamči da me čekaju okovi i nevolje. Ali ni najmanje mi nije do života, samo da dovršim trku svoju i službu koju primih od Gospodina Isusa: svjedočiti za evanđelje milosti Božje.” (Dj 20, 22-24).

Nadovezujući se na ove misli, mogli bismo reći da je današnje optimistično kršćanstvo, kršćanstvo koje je stavilo u središte isključivo radost, veselje i lakoću, zapravo izričaj, simptom velike nutarnje slabosti i beznačajnosti kršćanske vjere. Naime, kršćanstvo je postalo iznutra toliko slabo, beznačajno i prosječno da ono više nije sposobno, ne usudi se više donositi izazov i ozbiljnost, a time ni računati na ovozemaljski neuspjeh i poraz! Čini se da današnjem kršćanstvu nije ništa drugo preostalo negoli da se takvo slabo, „optimistički” suobliči s ovim svijetom. Stoga vrijedi upravo obratno: potrebno nam je „pesimističko kršćanstvo”, a to je ono kršćanstvo koje stavlja u središte ozbiljnost i zahtjevnost Božje poruke, kršćanstvo koje stavlja naglasak na obraćenje i pokoru. Takvo pesimistično, trpkno kršćanstvo zapravo je izričaj, simptom njegove nutarnje jakosti, obilja i nepokolebljivosti, a time i nutarnje goleme radosti koja je jača od svih neuspjeha i poraza ovoga svijeta. Tako se u kršćanskom životu stvari preokreću: oni kršćani koji su izvana veseli, razdragani, „optimistični” i uvijek opušteni, iznutra su zapravo slabi, prazni, prosječni te u biti pesimisti; a oni koji su pak izvana trpkni, zahtjevni, ozbiljni, „pesimistični”, iznutra su, zapravo, jaki, ispunjeni, a time i veliki optimisti.

Šesto, sv. Augustin na više je mjesta upozoravao na opasnost sreće ovoga svijeta: „U nesreći želim sreću, a u sreći se bojim nesreće. Ima li među tim stanjima neka sredina, gdje život ljudski ne bi bio kušnja? Jao sreći ovoga svijeta, jao jedanput i dvaput, zbog straha od nesreće i zbog mogućnosti da se veselje pokvari. Jao nesreći ovoga svijeta, jao jedanput, dvaput i triput, zbog želje za srećom i zato što je sama nesreća teška te se treba bojati da ne slomi strpljivost.”⁹ Sreće nas, prema Augustinu, odvođe u propast, jer postajemo oholi, obijesni, dopuštamo si

⁹ AUGUSTIN, *Ispovijesti*, X., 28, 39. Opširnije o sreći kod Augustina vidi Ivica RAGUŽ, *Sretni u nadi. Teološka razmatranja o sreći*, Zagreb, 2013., str. 117–138.

zlo, uživajući u svojoj vlastitoj moći, ali koja nas dovodi do sloma: „Pred slomom se oholi srce čovječje, a pred slavom ide ponižnost.” (Izreke 18, 12). A nesreće i porazi ovoga svijeta, barem za vjernike, trebaju potaknuti na promjenu vlastitoga života. Savršeno to opisuje sv. Augustin usporedbom Adama i Joba, odnosno „Adama u raj” i „Adama u balegi”. Za Augustina „Adam u raj” bio je „sretan”, imao je sve na raspolaganju, ali ga je upravo ta sreća odvela u grijeh. Drukčije pak kod „Adama u balegi”, tj. Joba. Njega je „nesreća” dovela još više Bogu. Ovako to sažima sv. Augustin: „Et ille Adam in stercore cautior, quam Adam in paradiso; nam Adam in paradiso consensit mulieri, ut de paradiso emitteretur; Adam in stercore respuit mulierem, ut ad paradisum admitteretur.”¹⁰ Augustin tako ohrabruje vjernike u neuspjesima i porazima. Vjernici bi trebali biti zahvalni Gospodinu što im je podario poraz da se oslobode određenih grijeha, slabosti, nedostataka koje bi ih inače, u uspjesima, odveli u propast. Ono što je rekao sv. Petar za patnju tijela, to vrijedi i za patnju zbog neuspjeha i poraza: „Jer tko trpi u tijelu, okanio se grijeha.” (1 Pt 4, 1). Često nas, dakle, upravo porazi i neuspjesi, patnja zbog poraza i neuspjeha, oslobađaju od raznih poroka tijela.

ZAKLJUČNE MISLI: ŠARKA SAVRŠENOGA VESELJA

Ni jedan ljudski život nije moguć bez patnje, bez neuspjeha i poraza. To vrijedi posebice za kršćane koji nasljeđuju rassetoga, a to znači neuspješnoga i poraženoga Boga, Isusa Krista. To vrijedi još više za one kršćane koji su se odlučili izbliza nasljeđovati rassetoga Krista: njih čekaju još veći neuspjesi i još veći porazi: „Jer koga Gospodin ljubi, onoga i stegom odgaja, šiba sina koga voli.” (Heb 12, 6). Ali, njihova velika patnja zbog neuspjeha i poraza, kako smo pokazali, donosi zato veliku plodnost za Crkvu i za svijet, plodnost kojom Bog nagrađuje njihovu patnju. Ili, drukčije rečeno: Bog ranjava neuspjesima i porazima one koje ljubi, ali isto tako ih i iscjeljuje, daruje im radost s kojom se ne može mjeriti nijedna radost ovoga svijeta: „On ranjava, ali i ranu povija, udara i svojom zacjeljuje rukom.” (Job 5, 18). Onaj koji nasljeđuje Isusa Krista, njega čekaju neuspjesi i porazi, odnosno samoća, duboka samoća, odbačenost i nerazumijevanje. No kako to sjajno veli Meister Eckhart: „Stranice se vrata okreću, dok šar-

¹⁰ AUGUSTIN, *En. in Ps 29 II*, 7.

ka ostaje nepomična. Tako i izvanjski čovjek može biti duševno pokrenut, dok nutarnji ostaje nepomičan.”¹¹ Ako je Krist „šarka” kršćanima, tada u svim kretanjima ovoga svijeta, bilo uspjesima, bilo neuspjesima, porazima i pohvalama, oni mogu ostati i biti nepomični u Isusu Kristu. Na tu šarku, šarku istinskoga veselja, upozorava i sv. Franjo, taj svetac velike samoće, neuspjeha i poraza, a time upravo tvorac istinskoga zajedništva. U „Cvjetićima” susrećemo Franjin opis koji kao da sažima njegov vlastiti život. Radi se o opisu savršenoga veselja, veselja koje dolazi upravo iz neuspjeha i poraza:

„Brate Leone, kad bi Bog dao da braća budu uzori svetosti i na duhovnu izgradnju cijelomu svijetu, to ipak – zapiši i dobro zapamti! – ne bi bilo savršeno veselje.’ Hodajući dalje sa svojim drugom, sveti Franjo reče po drugi put: ‘Kad bi braća vraćala slijepcima vid, ozdravljala uzete, istjerivala đavle, vraća gluhi-ma sluh, hromima hod, nijemima glas, te kad bi uskrisavala i mrtve koji su već četiri dana ležali u grobu, zapamti, ni to ne bi bilo savršeno veselje.’ [...] Tako su išli još neko vrijeme, a sveti Franjo, gotovo vičući reče: ‘Brate Leone, kad bi manji brat znao tako dobro propovijedati da bi obratio sve nevjernike na vjeru Kristovu, zapamti, ni u tome ne bi bilo savršeno veselje.’ Dok su oni tako razgovarali i prevalili dvije milje, upita brat Leon svetog Franju s velikim čuđenjem: ‘Molim te, oče, u ime Božje, da mi kažeš u čemu se sastoji savršeno veselje?’

Sveti Franjo mu odgovori: ‘Kad bismo došli k Mariji Anđeoskoj mokri od kiše, promrzli od zime, uprljani blatom i skršeni glađu, te pokucali na samostanska vrata, i kad bi došao rasrđen vratar te upitao: ‘Tko ste vi?, a mi rekli: ‘Dvojica vaše braće’, a on nam odvratio: ‘Vi ne govorite istinu – naprotiv, vi ste lopovi koji varate svijet i otimate milostinju siromasima. Otiđite odavde, ne ću vam otvoriti vrata.’ I kad nas ne bi pustio unutra, nego nas ostavio da vani i dalje stojimo u noći, snijegu, hladnoći, kiši i gladi. Kad bismo mi tada bili sposobni svu ovu grdnju, tako veliku okrutnost i nemilosrdnost, strpljivo podnijeti, i kad bismo bez uzrujavanja, smetenosti i prigovaranja ponizno i ljubazno misli da nas onaj brat dobro pozna i da mu je Bog dao da nam tako govori, o brate Leone, zapamti, to bi bilo savršeno veselje. I kad bismo ponovno kucali na vrata, a on rasrđen izašao te nas

¹¹ Citirano prema: A. M. HAAS, *Meister Eckhart als normative Gestalt geistlichen Lebens*, str. 52.

kao dosadne dangube, psujući nas i bijući napao: ‘Gubite se, prosti razbojnici, odlazite u svratište, ovdje ne možete ni jesti ni noćiti.’ Kad bismo to podnijeli strpljivo i to smatrali velikom srećom, o brate Leone, to bi bilo savršeno veselje. A ako bi nakon toga, prisiljeni glađu, hladnoćom i noćnom tamom, još jače kućali, zaklinjući vratara da nas za ljubav Božju pusti unutra, a kad bi on, još više razjaren, odgovorio: ‘Razbojnici i dosadni besposličari, dat ću vam što vas ide’, te izišao s velikim kvrgavim štapom, uhvatio nas za kapucu, bacio nas na zemlju, vukao po snijega te nas naizmjenice tukao batinom. Kad bismo mi to podnijeli strpljivo i s ljubavlju i pritom mislili na muke blagoslovljenoga Krista, u tome je savršeno veselje.

Sada, dragi brate, zapamti zaključak: najveći je dar i milost Duha Svetoga, koju daje Krist svojim prijateljima, da možemo sami sebe obuzdati i iz ljubavi prema Kristu dragovoljno podnositi nevolje, uvrjede, pogrde te duševne i tjelesne neugodnosti. Mi se ne smijemo ovim darovima ponositi jer nisu naši, nego dolaze od Boga. Zato govori apostol: Što imaš, a da nisi primio? A ako si primio, zašto se time hvališ, kao da je tvoje (1 Kor 4, 7)? Mi se možemo hvaliti samo križem nevolja i patnja, kao što kaže apostol: Ne ću se hvaliti ničim, osim križem našega Gospodina Isusa Krista (Gal 6, 14).¹²

Summary

The article brings a small theology of failure and defeat. In the first chapter, starting with Prophet Jeremiah, some fundamental guidelines for the theological understanding of failures and defeats are being considered. Failures and defeats first and foremost call on the faithful to believe that Christianity is a religion of the crucified, i.e. of the persecuted, unsuccessful and defeated God on the cross. The second chapter presents six concrete views of failures and defeats, namely the blessings that failures and defeats can and should bring for the one who believes in Jesus Christ. In the final review failures and defeats are viewed as the mark of perfect joy (Eckhart, St. Francis).

Key words: failure; defeat; happiness; accident; Jeremiah; Newman.

¹² *Franjevački izvori – Fontes franciscani* (Vijeće franjevačkih zajednica Hrvatske i Bosne i Hercegovine), Sarajevo – Zagreb, 2012., str. 1479–1481.